

2.2. Kiemelt társadalom- és szociálpolitikai kérdések

2.2.1. Trianon társadalmi hatásai

FÖLDES BÉLA

A trianoni békeparancs hatása a magyar közgazdaságra

In: Apponyi Albert et. al: Igazságot Magyarországnak!
A trianoni békeszerződés következményeinek ismertetése és bírálata.
Budapest, 1928, Magyar Külügyi Társaság. (258–309). 205–209.

Földes Béla (1881-ig Weisz) (Lugos, 1848. szeptember 25. – Budapest, 1945. január 18.) közgazdász, statisztikus. 1867 és 1971 között végezte egyetemi tanulmányait a pesti, a bécsi és a lipcsei egyetem jogi és közgazdasági fakultásain. 1872-ben a pesti egyetemen jogi és államtudományi doktori címet szerzett, és a Fővárosi Statisztikai Hivatal munkatársa lett, ahol az igazgatóhelyettesi posztig jutott. 1873-tól tanított a budapesti Kereskedelmi Akadémián, 1875-től a Budapesti Egyetemen, 1879-től a nagyváradi Jogi Akadémián. 1896–1897-ben és 1912–1913-ban a bölcsészkar dékánja, majd 1917–1918-ban rektor volt a Budapesti Egyetemen. 1885-ban a Nemzetközi Statisztikai Intézet, 1891-ban a brit Statisztikai Társaság tagjává, 1893-ban az MTA levelező, 1901-ban rendes tagjává választották. 1883 és 1886, illetve 1900 és 1917 között a Nemzetgazdasági Bizottság jegyzője és előadójaként tevékenykedett. 1905-től függetlenségi párti, 1909-től Justh-párti országgyűlési képviselő volt. 1917 és 1918 között, az Esterházy- és Wekerle-kormányban tárca nélküli miniszterként működött. 1918-ban titkos tanácsosi címet kapott, 1923-tól a Statisztikai Társaság tagja, 1926-tól a Társadalompolitikai Társaság és a Munkanélküliség Elleni Küzdelem Egyesületének elnöke, valamint a Magyar Külügyi Társaság szakosztályi elnöke volt.

A trianoni békeparancs hatása a magyar közgazdaságra című írása a Magyar Külügyi Társaság által kiadott reprezentatív kötetben jelent meg, hogy az 1927-ben felendülő revíziós propaganda alátámasztására szakmai és politikai érvekkel szolgáljon a békeszerződés okozta anyagi és társadalmi problémák bemutatására. Bár Apponyi Antal, Földes Béla és a többi szerző írása alapvetően politikai indíttatású, tényszerűen mutat rá a békediktátum következtében kialakult helyzet súlyos nehézségeire.

Magyarország megcsonkításának egyik oka az a körülmény, hogy a felülmaradt nagyhatalmak arra törekedtek, hogy a világ összes nagy értékeinek, összes gazdasági lehetőségeinek, különösen pedig összes nyersanyagainak lehető nagy részét megszerezzék, vagy legalábbis azok felett ellenőrzést gyakorolhassanak. Úgyszintén gyakorolhassanak ellenőrzést a gazdasági forgalom és annak irányai felett, nehogy az olyan irányokat kövessen vagy keressen, amelyek amaz államok érdekeivel ellenkeznek és melyek a közép-európai államok érdekeit szolgálják. Nemcsak Magyarország területe, nemcsak Magyarország népessége, nemcsak nemzeti vagyona mint olyan kellett, hanem kellett a fa, a vas, a szén, a földgáz, a só, a vízierő, a hasznos állat stb. és ezen gazdagságoknak a győztesek szellemében az érdekeiknek megfelelően való felhasználása. Mert függőségben akarják tartani, megadóztatni az egész világot. Hozzá természetesen gazdagítani akarják mindazokat az államokat, melyek a Nagyhatalmaknak súlyos milliókkal tartoznak, mely milliók visszafizetését így talán mégis remélhetnék. Magyarország megfosztva természeti kincseitől, megfosztva nemzeti vagyonának és nemzeti jövedelmének nagy részétől, megfosztva a lehetőségtől nemzeti érdekeinek megfelelő közgazdasági politikát követni, lassú halálra van ítélve, mert semmi oly erőforrása nincs, amelyből elegendő életerőt meríthetne. Magyarország, melynek búzáját, lisztjét, fáját, állatait és állati termékeit, borát, cukrát a nemzetközi piacokon ismerték és keresték, a trianoni parancs lehetetlen intézkedései folytán páriává vált. [...]

Trianon súlyos következményei hatásaként megállapítható a középosztály pusztulása, mely még az elsőrendű életszükségletek kielégítésére sem képes. A napi krónika hajmeresztő képet festett az uralkodó nyomorról. Sok ember hajléktalanná vált és százezrek tódultak az elszakított részekből hazájukba, ahol azonban csak nyomor várt rájuk. Sokaknak pusztulását ideig-óráig elodázta a régi vagyontárgyak eladása, mire még olyanok is rákényszerültek kik valamikor gazdagságban, jómódban éltek. Ezer és ezer ember vagonokban lakott. Ha a nyomor egy részét a háború következményének kell tekinteni, egy nagy része azonban mindenesetre a trianoni parancssal függ össze. Feltétlenül áll ez a menekültekre nézve. Ezeket Trianon juttatta koldusbotra, kiűzvéen őket ősi lakóhelyeikből, vagyonukból, állásaikból. Ezeknek száma pedig eléri a 4–500 000-et, kiknek fenntartása nem csekély pénzügyi terhet jelent a köz szemponyjából. [...]

Az emberek kisodortattak életpályájukból és kétségbeesetten kapkodtak a kínáló keresethez essék az bármilyen távol régi foglalkozásuktól, régi társadalmi helyzetüktől, jobb neveltetésüktől, magasabb műveltségüktől. A pap megy matrónnak, a tanító megy kocsi tisztítónak, az egyetemi hallgató megy plakátragasztónak. Szét vannak szakítva mindazok a finomabb kötelékek, melyek a társadalomban magasabb, tartósabb egységeket teremtettek. Az emberek ide-oda dobatnak, ma itt vannak, holnap másutt. Veszendőbe megy a foglalkozáshoz való ragaszkodás, annak hivatásként, életfeladatként való felfogása, annak önönmagának való becsülése. Egy széthullott kéve, egy szerteszt szaladó nyáj képe a társadalom, mert Trianon óta bizonytalanná vált minden, bizonytalanná vált elsősorban a mindennapi kenyér. [...]

Míg Nagy-Magyarország népsűrűsége 1910-ben négyzetkilométerenként 64,2, addig Csonka-Magyarországnak népsűrűsége 91; tehát majdnem 50%-kal nagyobb, mint abban a Magyarországon, mely egy konszolidált, gazdaságilag gyarapodó államszervezet volt. A népsűrűség tudvalevőleg különösen a foglalkozási rendszer kialakulására van jelentékeny befolyással. Sűrűbb népesség csak az iparban és kereskedelemben talál megfelelőbb alkalmazást, esetleg a kivándorlás sem kerülhető el. Ma, midőn a régi bevándorlási államok elzárkóznak az utóbbi expériens alig kínálikozik. Az ország gazdasági sorvadása mellett viszont az ipar és a kereskedelem megfelelő felszívóképességgel nem bírnak, hiszen minden téren személyredukció, elbocsátás következett be. [...]

A trianoni békeszerződés által okozott megcsonkítás alapján megrendítette az ország gazdasági struktúráját. Magyarország úgy nyersterményeinek gazdagsága, mind magasabb gazdasági kultúrfokánál fogva arra volt predesztinálva, hogy agrár-indusztriális állam legyen. Ez irányban a háború előtt egészséges haladást találunk. Ezáltal keresetet is bírt nyújtani az ország népessége azon részének, mely fukarabb területen lakott. Agrárterményeinek feleslegével képes volt a külföld iparcikkeit megvásárolni. A népesség egészséges szaporodást mutatott, a jólét emelkedett, a városok kultúrközpontokká váltak. Mindez a trianoni parancs következtében megváltozott. Magyarország elvesztette azokat a piacokat melyeken eddig agrárterményeinek feleslegét elhelyezte és ezáltal mezőgazdasága igen súlyos helyzetbe került. Másfelől az ország ipara elvesztette nyersterményeit, melyeket most kénytelen külföldről behozni. [...]

A kereskedelmi mérleg kedvezőtlen alakulása pedig az ország fokozatos eladósodásához vezet, ami továbbá kedvezőtlenül befolyásolja az ország fizetési mérlegét és a nemzetközi árfolyamokat. Ehhez még hozzá kell venni, hogy az ország számos városa, 139-ből 92 elveszett, mindmegannyi intenzív gazdasági kultúrával, erős iparral és kereskedelemmel, munkaképes és fogyasztóképes, gazdaságilag aktív népességgel. Egy ennyire gazdaságilag aláaknázott országban a társadalmi és politikai helyzet is labilissá válik, az elégedetlenség és szegénység reméduiumot keres, és kalandos utakra terelődik. Így tette tönkre a trianoni parancs az ország gazdasági struktúráját, mely azon az úton volt, hogy egy erős, harmonikus gazdasági egységet képezzen Európa közepén. [...]

Súlyos csapást jelent a trianoni paktum a munkásosztályra nézve is. Nagyon megszőküült a munkapiac. A munkásnak, aki azelőtt egy nagy haladó ország számtalan lehetőségeit látta maga előtt, ma egy szegény, csonka, a fejlődés kevés tényezőjével rendelkező országban kell keresni munkaalkalmat, megélhetést. A munkabérek alakulása is ezen kedvezőtlen mozzanatok hatása alatt áll. Természetesen sínyli a munkás egyúttal mindazokat a káros hatásokat, melyek Trianon a nemzet minden fiára gyakorol. A közélet nehéz küzdelmei is hatnak a munkásra, ki ma a közügyek iránt érdeklődik, és aki tudja, hogy sorsa és emelkedése szorososan összefűgg az ország sorsával és emelkedésével. A családí élet meggyengülését is különösen a munkás érzi, ki nem a családon kívül keresi a boldogság irántí vágy kielégítését. Az idősebb munkás nehezen tud az új viszonyokhoz alkalmazkodni, már nemigen cserélheti foglalkozását és munkahelyét, és elsorvad. A fiatalabbakat az elégedetlenség teljesíthetetlen ábrándok felé kergeti, melyek a társadalom nyugalmát, rendjét veszélyeztetik. [...]

A trianoni parancs olyan pénzügyi terheket rótt az országra, amelyek az elviselhetetlenségig kegyetlenek. A jóvátétel többrendbeli akut alakja, a nyugdíjterheknek a menekült tisztviselők által okozott katasztrofális megduzzadása, bizonyos adóságoknak terhes valorizációja, a zsoldoshadsereg tartása, a sokféle külföldi bizottságoknak magas illetményei és költségei, a természetben való szolgáltatások, vasúti, hajóanyagok kiszolgáltatása és sok más trianoni átkos intézkedés oly helyzetbe sodorták az állam pénzügyeit, mely végromlással fenyeget. Amellett elvesztette az ország jövedelmi forrásainak jelentékeny részét, adóalapjainak széles területeit, adóalanyainak millióit, pénzügyi szervezetének összeműködését, gazdasági életképességét. Csak a bevételek kíméletlen fokozása és a kiadások kíméletlen csökkentése útján lehet a Trianon által ásott sírt elkerülni. De a bevételek ily mértéktelen fokozása nem volt lehetséges anélkül, hogy a magángazdaság érdekei veszélyezteszenek, a mezőgazdaság, az állattenyésztés, az ipar és kereskedelem létérdekeiben megtámadtassanak. Másfelől, a kiadások leszállítása csak nagy gazdasági, kulturális és szociális érdekek veszélyeztetésével volt lehetséges.

SZEKFŰ GYULA

Három nemzedék és ami utána következik

Budapest, 1935, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 244–251., 312–338.

Székfű Gyula (Székesfehérvár, 1883. május 23. – Budapest, 1955. június 29.) történész, publicista, politikus. A Budapesti Egyetem bölcsészkarán szerzett történelem, német, francia szakos diplomát 1905-ben. 1905–1906 között a Nemzeti Múzeum, 1907-től a bécsi udvari levéltár munkatársa, közben 1908–1910 között gyakornokként az Országos Levéltárban is dolgozott. Bécsből 1924-ben települt haza. 1916-tól egyetemi magántanár, 1925-től a Budapesti egyetem kinevezett professzora volt. 1925-ben az MTA levelező, 1941-ben rendes tagjává választották. Hóman Bálinttal közösen nagy összefoglaló munkát írt a magyar nemzet történetéről. A korszak elismert történésze volt, munkásságát 1930-ban Corvin-koszorúval díjazták. 1927-től 1939-ig a mérsékelt konzervatív irányzatú Magyar Szemle szerkesztője, 1939-től 1944-ig pedig a németellenes Magyar Nemzet publicistája volt. 1945-től 1948-ig moszkvai magyar követ, 1953-tól országgyűlési képviselő volt, 1954-től bekerült Elnöki Tanácsba.

A Három nemzedék és ami utána következik című munkája egy korábbi írása folytatása volt. 1920-ban jelent meg a Három nemzedék, amely 3 kiadást élt meg. 1934-ben Székfű egy új fejezettel bővítette ki a munkát, így született meg ez a könyv, amit a következő évben újra kiadtak. A mű az 1848-as, az 1867-es, a századfordulós és a Trianon utáni magyar társadalmi, politikai folyamatokat foglalta össze, elutasítva a revolúciót, kiemelve a középosztály problémáit és a zsidóság hazai térfoglalását.